

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
Факультет цивільного захисту
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ

Методичні вказівки з організації самостійної роботи
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Черкаси
2024

УДК 159.98:331

ББК 88.4

Ф 77

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри суспільних наук Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України (протокол № 1 від 01.07.2024).

Кришталь А.О.

Психологія віктимної поведінки: методичні вказівки з організації самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія»). Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2024. 27 с.

У методичних вказівках викладені навчально-методичні матеріали, необхідні для самостійного вивчення дисципліни «Психологія віктимної поведінки», загальні положення щодо організації самостійної роботи, основні форми самостійної роботи, процедури оцінювання, програма навчальної дисципліни, питання, що виносяться на самостійну роботу, термінологічний словник.

УДК 159.98:331

ББК 88.4

© ЧПБ імені Героїв Чорнобиля

НУЦЗ України, 2024

ЗМІСТ

Зміст.....	3
Розділ 1. Загальні положення щодо організації самостійної роботи	4
Розділ 2. Основні форми самостійної роботи.....	6
Розділ 3. Оцінювання самостійної роботи.....	13
Розділ 4. Програма навчальної дисципліни	15
Розділ 5. Питання, що виносяться на самостійну роботу.....	19
Розділ 6. Навчально-методичне забезпечення дисципліни...	21
Термінологічний словник	24

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Долучення України до Болонського процесу та Європейського простору вищої освіти призвело до реорганізації дещо застарілої системи вищої освіти. Детальний аналіз співвідношення годин, відведених на аудиторну і самостійну роботи здобувачів освіти, виявив необхідність підвищення обсягу годин на самостійну роботу. У зв'язку з цим одне з основних завдань освітнього процесу сьогодні – навчити здобувачів працювати самостійно. Виконання самостійних завдань допомагає здобувачам поступово включитися в навчальну, а згодом у наукову роботу, що сприяє формуванню відповідальності, самоорганізованості, креативності, ініціативності тощо. Одними із ключових завдань науково-педагогічних працівників вбачаємо розвинути здатності і потреби здобувачів вищої освіти до самостійної творчості, систематичної роботи з навчальною та науковою літературою, прагнення до активної участі в науково-дослідній діяльності.

Самостійна робота – це форма організації навчання, що забезпечує самостійне здобуття і закріплення знань, формування вмінь і навичок. Під час самостійної роботи здобувачі виконують як теоретичні, так і практичні завдання. Самостійна робота здобувачів – це спланована, організаційно і методично спрямована особиста пізнавальна діяльність без безпосередньої допомоги викладача. Самостійна робота традиційно поділяється на аудиторну самостійну роботу, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять, і позааудиторну роботу, яка передбачає практичне застосування отриманих знань, вмінь, навичок.

Всі види самостійних робіт, починаючи з найпростіших, таких як підготовка доповіді, реферату, есе і закінчуючи складнішими – аналіз практичних ситуацій, підготовка проекту, курсової та кваліфікаційної роботи, наукової статті, потребують творчої осмисленої наукової думки, необхідного рівня теоретичних і методичних знань.

Самостійна навчальна діяльність здобувачів освіти має чітко визначену структуру та компоненти. Важливе значення в самостійній навчальній діяльності здобувачів відіграє вільний вибір теми, форми і часу виконання роботи, саме тому в системі самостійного навчання важливе місце належить творчим завданням. Ці завдання охоплюють широкий діапазон: від огляду літератури, до наукових розробок з досліджуваної теми. Така праця привчає здобувачів до постійної і активної розумової діяльності як в аудиторії, так і поза нею.

Основні організаційні вимоги до виконання самостійної роботи здобувачів:

- виконувана самостійна робота повинна спрямовуватись на досягнення основних навчально-виховних завдань;
- самостійне навчання має бути систематичним і систематизованим

у контексті навчальних занять;

- самостійне навчання повинне бути доступним і можливим.

На лекційних, семінарських, практичних заняттях та індивідуальних консультаціях формулюються завдання для самостійного опрацювання, проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Контроль та корекція результатів самостійного вивчення матеріалу здійснюються:

- під час лекцій – контроль знань та умінь, засвоєних у розрізі споріднених курсів;

- під час семінарських та практичних занять – перевірка рівня підготовленості до заняття, перевірка лекційних матеріалів та зошитів самостійної роботи;

- під час модульного контролю, основна мета якого полягає у підвищенні якості освіти за рахунок створення умов для системної планомірної роботи здобувачів протягом усього семестру і надання можливості вивчення матеріалу навчальної дисципліни окремими частинами.

РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Конспектування лекцій

Роль конспекту лекцій суто навчальна: він дає змогу зафіксувати основні поняття і положення, а отже відтворити їх, наприклад, при написанні реферату або підготовці до іспиту. Конспект треба складати як огляд, що містить основної положення лекції без подробиць і другорядних деталей. Конспект носить індивідуалізований характер: він розрахований на самого автора і тому може виявитися малозрозумілим для інших.

Для того, щоб здійснювати цей вид роботи, у кожному конкретному випадку необхідно грамотно вирішити наступні завдання:

- зорієнтуватися у загальній композиції лекції (уміти визначити основні положення);
- побачити логіко-значеннєву канву повідомлення, зрозуміти систему викладу інформації в цілому, а також розвитку кожної окремої думки;
- виявити «ключові» думки, тобто основні значеннєві віхи, на які «нанизаний» зміст;
- визначити інформацію, що деталізує основні положення;
- лаконічно сформулювати основну інформацію, не переносити її у конспект цілком і дослівно.

Будь-який навчальний текст містить основну і допоміжну інформацію. Основна інформація має найбільш істотне значення для розкриття змісту теми або питання. До неї належать: визначення наукових понять, формулювання законів, теоретичних принципів тощо. Призначення допоміжної інформації – допомогти здобувачу краще засвоїти матеріал.

Зміст конспектування – переробка основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Узагальнити – означає представити її у більш загальній, схематичній формі: визначень, висновків, окремих заголовків, викладу основних результатів тощо. Основна інформація на лекції записується як можна повніше і становить опорний конспект. Допоміжна, як правило, опускається за винятком, якщо студенту не повністю зрозумілі основні положення.

Основними вимогами до конспекту є наочність записів і таке їх розташування, що давало б можливість усвідомити логічні зв'язки й ієрархію понять. Обсяг рукописного конспекту має становити одну четверту лекційних матеріалів, повно відображати їх зміст. Конспект містить: лекційну тему, план лекції, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виокремлення основних положень і визначень.

При написанні конспекту сторінки зошита поділяють навпіл вертикальною рисою. В лівій частині сторінки пишуть конспект лекції, а в правій – письмово фіксується інформація з додаткових джерел у вигляді стислого викладення основного змісту якого-небудь тексту. Результат

конспектування – запис, що дає змогу негайно або через деякий термін з потрібною повнотою відновити отриману інформацію.

Додаткова інформація може бути надана у вигляді тез – коротко сформульованих основних думок, положення досліджуваного матеріалу. Тези лаконічно виражають суть прочитаного, дають можливість розкрити зміст. Під час формулювання тез корисно виписати сторінки тексту, що найбільш чітко відображають основну думку автора.

Рационально використовувати різні способи конспектування для запису того самого матеріалу. Такій спосіб отримав назву «комбінованого конспекту». При цьому використовуються кілька або всі способи. Саме «комбінований конспект» є ознакою високого рівня підготовки студента.

Форма звітності – рукописний конспект лекційних матеріалів.

Повторення матеріалу з курсу

Повторення – процес відновлення в пам'яті раніше отриманих знань на новому, більш високому рівні. Важливою формою повторення є систематизація знань студентів, яка проводиться після вивчення тем і розділів курсу, при цьому матеріал повторюється на вищому рівні, під новим кутом зору.

Мета повторення матеріалу:

- запобігання прогалинам у знаннях здобувачів;
- активізація знань, необхідних для вивчення нового матеріалу;
- розвиток пам'яті і мислення;
- формування узагальнених знань;
- встановлення співвідношення між подібними поняттями, поглиблене вивчення положень, понять із споріднених навчальних курсів;

Застосовуються такі форми повторення:

- робота з конспектом лекцій і матеріалами відповідної теми підручника;
- робота над навчальною або науковою літературою;
- розв'язування комбінованих завдань, тестів (кількісних і якісних).

Реферат

Реферат – письмова робота обсягом 10–18 друкованих сторінок, яку здобувач виконує впродовж терміну від одного тижня до місяця. Реферат – це короткий, точний виклад сутності питання, теми на основі одного або кількох посібників, монографій чи інших першоджерел. Реферат містить основні фактичні дані і висновки з розглянутого питання. Крім стислого викладу вивченої літератури, він вимагає від здобувача аргументованого власного погляду з цього питання. Тему реферату може запропонувати викладач або сам здобувач, але за узгодженням з викладачем.

Реферат має містити аргументи, міркування, порівняння. Матеріал подається не стільки в розвитку, скільки у формі констатації або опису.

Зміст літературних джерел викладається об'єктивно. Якщо в первинному документі головна думка сформульована недостатньо чітко, у рефераті вона повинна бути конкретизована і виділена. Функції реферату: інформативна (ознайомлювальна); пошукова; довідкова; сигнальна; індикативна; комунікативна.

Структура реферату. Титульна сторінка заповнюється за єдиною формою. За нею на окремій сторінці друкується зміст, в якому зазначені назви всіх розділів (пунктів плану) реферату і номери сторінок, що вказують початок цих розділів. Після змісту йде вступ, обсягом 1–2 сторінки. Основна частина реферату складається з розділів і містить осмислений і логічний виклад основних положень і ідей, презентованих у літературі. У тексті обов'язкові посилання на першоджерела. Якщо цитується або використовується неординарна думка, ідея, висновок, наводяться фактичний матеріал, таблиці, схеми, ілюстрації, обов'язкове посилання на автора цього матеріалу.

Висновок містить підсумки основної частини, де зазначається, як виконані завдання і досягнуті цілі, сформульовані у вступі.

У списку літератури вказується реально використана для реферату література. Список складається відповідно до правил бібліографічного опису.

Етапи роботи над рефератом можна умовно поділити на три. Перший починається з пошуку джерел. На цьому етапі необхідно згадати, як працювати з енциклопедіями й енциклопедичними словниками, із систематичними й алфавітними каталогами бібліотек, як оформляти список літератури.

Залежно від результатів ознайомлювального читання вибирається подальший спосіб роботи з джерелом. Якщо для розв'язання поставлених питань потрібне вивчення деяких фрагментів тексту, використовується метод вибіркового читання. Обрані фрагменти або весь текст (якщо він цілком стосується теми) вимагають вдумливого, неквапливого читання з проробленням матеріалу. Таке читання припускає виділення: 1) головного в тексті; 2) основних аргументів; 3) висновків. Особливу увагу варто звернути на аргументацію.

Необхідно також проаналізувати, які з тверджень автора носять проблематичний, гіпотетичний характер і визначити нерозв'язані питання. Підготовчий етап роботи завершується підготовкою конспектів, що фіксують основні тези й аргументи. Написання реферату передбачає розкриття теми.

Всі тексти поділяються на тексти-констатації і тексти-міркування. Текст-констатація містить результати ознайомлення з предметом і фіксує сталі і безсумнівні судження. У текстах-міркуваннях одні думки впливають з інших, деякі ставляться під сумнів, дається оцінка, висувуються різні припущення.

Виклад матеріалу в тексті підкоряється визначеному плану – розумовій схемі, що дозволяє контролювати порядок розташування частин

тексту.

Висновок містить короткий і стислий виклад отриманих результатів, що є відповіддю на головне питання реферату.

Словник визначень

Словник визначень спрямований на розширення знань лекційного матеріалу та формування навичок тлумачення понять предметної галузі.

Завдання роботи: написання визначень основних понять, використаних у лекційних матеріалах. Форма звітності: список визначень понять.

Визначення можна формувати самостійно або брати зі словників і енциклопедій, або скористатися готовим глосарієм, запропонованим викладачем.

Словник визначень подавати у рукописному вигляді.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації

Цільове призначення:

- інформаційне забезпечення навчально-наукових цільових завдань;
- оцінювання найважливіших досягнень і тенденцій розвитку в основних галузях науки і практики;
- характеристика розвитку окремих напрямів наукового знання.

Основу кожного огляду становлять вступна, аналітична частини і висновки, після чого за необхідності можуть бути подані рекомендації.

У вступі обґрунтовується доцільність огляду; характеризується його тема і коло розглянутих питань; зазначається цільове призначення; визначається хронологічний період, охоплюваний оглядом; обґрунтовується вибір і дається характеристика використаних джерел (за видами документів, їхнім змістом, повнотою охоплення тощо); пояснюються підходи до аналізу і синтезу інформації; іноді привертається увага на композиційні, стилістичні і термінологічні особливості.

В основній частині огляду – аналітичній – міститься матеріал, що комплексно у взаємозв'язку і єдності характеризує досягнутий рівень, основні тенденції, напрями і перспективи розвитку предмета огляду. Коло питань, їх зміст визначається предметом огляду, зокрема, аналізуються погляди учених, тенденції розвитку нових наукових напрямів. Зміст огляду, його висновки і рекомендації повинні служити обґрунтуванню цілей, викладених у вступі.

Висновок повинен стисло відображати всі етапи розв'язання поставленої мети. У ньому наводяться кількісні і якісні оцінювання результатів, зазначаються переваги методів вирішення завдань.

Список використаної літератури складається з переліку літературних джерел, що були використані при роботі і на які мають посилання в тексті.

Підготовка доповіді

Підготовка доповіді розширює пізнавальні інтереси, привчає практично мислити. До підготовки доповіді можуть залучатися кілька здобувачів, між якими розподіляються окремі питання.

Перший крок у підготовці доповіді – окреслити мету та завдання виступу, визначити коло питань за запропонованою темою. Другий крок – добір допоміжної інформації. Висвітлені питання треба обґрунтувати новими дослідженнями та науковими публікаціями. Отриману інформацію слід організувати в певні категорії, надати їй чіткості, визначити та сформулювати основні положення проблеми. У доповіді треба дотримуватися таких вимог:

- теоретична обґрунтованість;
- опора на фактичний матеріал;
- наведення переконливих прикладів, власне бачення проблеми.

Підготовка есе

Есе як вид письмової навчальної роботи представляє собою вид письмової самостійної роботи здобувача, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні міркування здобувача з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.

Есе – самостійна творча робота із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору здобувачами та виконується як позааудиторна робота. Есе передбачає вираження здобувачем своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення матеріалу. Це також вільний стиль з можливими елементами імпровізації. Характерною особливістю есе є його «адресність»: есе спрямоване на підготовленого читача. Тим самим така «адресність» дозволяє здобувачу зосередити увагу на розкритті нового змісту.

Структура есе має бути такою: титульний аркуш; вступ; основна частина; висновок. Вимоги щодо оформлення зазначених елементів аналогічні, що і для реферату.

Групові презентації

Така форма самостійної роботи дає змогу набуту навичок командної роботи і кооперативного навчання. Для підготовки презентацій формуються групи здобувачів по 3–4 особи в кожній і встановлюється точний термін проведення. Як тема презентації звичайно пропонується ключова проблема семінару, що поєднує всі або основні питання навчальної теми.

Формат презентації вибирають самі члени групи. Кожен член групи виступає протягом 7–8 хв. і оцінюється незалежно від інших, але при цьому передбачається кооперативна робота як при підготовці презентації, так і при її реалізації в аудиторії. Учасники презентації відповідальні за організацію дискусії на семінарі, де реалізується презентація. Від слухачів очікується активна участь в обговоренні питань, а також її аргументовані критичні оцінки.

Структура презентації включає: резюме основних ідей; викладення ключових положень і питань для обговорення на занятті; коротка

характеристика методів підтвердження цих положень; критичний аналіз позицій, що представляються.

Наукові тези на конференцію

Тези – це коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Вони містять матеріали, положення, категорії, які автор вперше вводить у науковий обіг. Обсяг тез становить, як правило, 2–3 сторінки друкованого тексту через 1– 1,5 інтервали. Можливий і інший обсяг, якщо його визначають організатори конференції або семінару, на яких автор збирається виступати з доповіддю чи повідомленням. Конкретні вимоги щодо оформлення тез наукових доповідей містяться у інформаційних матеріалах конференцій.

Стаття

Наукова стаття – є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються окремі питання з теми дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, що робить поданий матеріал надбанням фахівців. Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки автору. Оптимальний обсяг наукової статті (0,5–0,7 др.арк.). Рукопис статті повинен мати повну назву роботи, прізвище та ініціали автора, анотації, список використаної літератури.

Конкретні вимоги щодо оформлення наукової статті, як правило, містяться у збірниках наукових праць.

Проектна діяльність

Метод проектів – навчальна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових. Активне включення здобувачів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи творчої діяльності.

У ході роботи над проектом здобувачі вчаться: визначати основні і поточні (проміжні) мету і завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати і аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору; діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат з тим, що потребується; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування.

Дослідницький проект за змістом може бути:

- монопредметним (виконується на матеріалі однієї дисципліни);
- міжпредметним (інтегрується суміжна тематика декількох навчальних предметів, наприклад екстремальної та кризової психології і психології травмуючих ситуацій);
- підсумковим, коли за результатами його виконання оцінюється засвоєння здобувачами певного навчального матеріалу;

– поточним, коли на самоосвіту і практичну діяльність виноситься із навчального курсу лише частина змісту навчання.

Найскладнішим для впровадження у освітній процес дослідницьких проектів є організація цієї діяльності, а особливо підготовчий етап.

Для роботи над проектом здобувачі самі обирають відповідну тему, робота над якою передбачає таку структурну організацію:

1. Підготовка. Визначення теми і мети проекту.

Здобувачі: обговорення, пошук інформації.

Викладач: мотивація, допомога у постановці завдань.

2. Планування: визначення джерел, засобів збору, методів аналізу, інформації, засобів представлення результатів; розробка анкети

Здобувачі: формулюють завдання і виробляють план дій.

Викладач: коректує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.

3. Збір інформації: спостереження, робота з літературою, психодіагностика та ін.

Здобувач: збирають інформацію, проводять діагностування тощо.

Викладач: спостерігає, непрямо керує діяльністю.

4. Аналіз: аналіз інформації, формулювання висновків.

Здобувачі: аналізують інформацію.

Викладач: коректує, спостерігає, радить.

5. Подання й оцінка результатів: усний, письмовий звіт, презентація та оцінка результатів і процесу дослідження згідно встановлених критеріїв.

Викладач і здобувачі беруть участь у колективному обговоренні, оцінюють зусилля, використані можливості, творчий підхід.

Здобувачі повинні захистити свою роботу, переконати слухачів в її актуальності; показати свою компетентність не тільки в спеціальних питаннях, що стосуються проекту, але і розкрити соціальну значимість проекту. Таким чином формується цілісне уявлення про проект, відбувається усвідомлення завершеності і важливості своєї діяльності.

У процесі оцінювання дослідницького проекту береться до уваги: завершеність, зрозумілість, інформативність, наочність проекту та його презентація.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Оцінювання самостійної роботи здобувачів включає поточний і підсумковий контроль знань та вмінь здобувача освіти.

Оцінювання самостійної роботи під час поточного контролю знань, вмінь та навичок є органічною частиною освітнього процесу, який здійснюється під час проведення семінарських, практичних занять, навчальної практики і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача освіти до виконання конкретної роботи.

Критеріями оцінювання знань з самостійної роботи є:

- високий понятійний рівень;
- осмисленість, глибина та повнота висвітлення питання;
- логічність та послідовність;
- доведення та аналіз теорій, концепцій, вчення;
- самостійність та критичність мислення;
- впевненість в правоті своїх суджень та володіння методиками доказу;
- вміння виділяти головне;
- вміння застосовувати міжпредметну та внутрішньо предметну інтеграцію;
- вміння робити висновки, або вказувати на перспективу розвитку ідеї або проблеми;
- стилістично грамотна державна мова.

Оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти, яка передбачена в тематичному плані дисципліни поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті згідно до критеріїв оцінювання.

Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних практик/практичних занять, контролюється під час підсумкового модульного контролю.

Виставлення балів за самостійну роботу під час поточного контролю обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями. Бали додаються до балів, які отримав здобувач під час поточного контролю, але не більше ніж кількість балів з оцінювання окремої теми заняття.

Бали нараховуються здобувачу лише за умов успішного виконання завдання з урахуванням критеріїв рейтингової оцінки (відповідність змісту виконаної роботи поставленому завданню та повнота його розкриття; відповідність оформлення завдання; захист індивідуальної роботи: змістовність та глибина доповіді, повнота та логічність відповідей на запитання під час захисту).

Під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія віктимної поведінки» оцінювання самостійної роботи здобувачів здійснюється за шкалою

від 0 до 4 балів (окрім тез доповідей і наукової статті) та залежить від якості виконаного завдання:

4 бали – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

3 бали – отримують здобувачі, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, частково здійснили їхній аналіз, але не зробили узагальнюючих висновків.

2 бали – отримують здобувачі, які частково виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

1 бал – отримують здобувачі, які фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

0 балів – отримують здобувачі, які не виконали завдання або у роботі яких виявлено факти академічної недоброчесності.

При підготовці та опублікуванні тез доповіді чи наукової статті за проблематикою навчальної дисципліни; зайняті призового місця на Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт чи предметних олімпіадах здобувачу може додатково нараховуватися до 20 заохочувальних балів:

20 балів – отримують здобувачі, які зайняли I призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

18 балів – отримують здобувачі, які зайняли II призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

16 балів – отримують здобувачі, які зайняли III призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

14 балів – отримують здобувачі, які підготували та опублікували статтю у фаховому науковому виданні;

12 балів – отримують здобувачі, які підготували та опублікували статтю у науковому виданні;

10 балів – отримують здобувачі, які виступили з доповіддю на міжнародній науково-практичній конференції;

8 балів – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на міжнародній науково-практичній конференції;

6 балів – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції;

4 балів – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на міжвізівській науково-практичній конференції.

РОЗДІЛ 4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МОДУЛЬ 1. «ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ»

Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості.

Поняття про віктимологію. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм. Віктимна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е.Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А.Маслоу). Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви. Сутність індивідуальної і групової (масової) віктимності.

Література: [Осн.: 1, 3-5, 7, 12. Дод.: 2-5, 11, 16-18].

Тема 2. Захисні механізми особистості.

Поняття захисних механізмів психіки. Заперечення. Витіснення. Проекція. Інтелектуалізація. Раціоналізація. Сублімація. Регресія. Реактивні формування.

Література: [Осн.: 3, 5, 11, 14. Дод.: 1, 6, 9-13, 16].

Тема 3. Детермінанти віктимної поведінки особистості.

Поняття детермінації віктимної поведінки. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи. Рівні (класифікація) детермінант віктимної поведінки.

Література: [Осн.: 3, 6-8, 10, 15. Дод.: 1, 6, 9-13, 16, 18].

Тема 4. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості.

Деадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови формування віктимної поведінки. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування віктимної поведінки. Гендерні особливості віктимної поведінки особистості та їх чинники. Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування віктимної поведінки підлітків. Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1-3, 5, 7, 10, 12. Дод.: 2, 5, 6, 11, 15-19].

Тема 5. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.

Сутність поняття «жертва злочину» та його різновиди. Характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самодопомоги) особам, які стали жертвою злочину.

Література: [Осн.: 1, 2, 4, 5, 7, 11, 12, 15. Дод.: 5, 9, 11, 13, 15, 17].

Тема 6. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту.

Поняття «синдром жертви» в рамках психолого-віктимологічних знань. Сутність поняття «внутрішньо переміщена особа». Передумови виникнення

синдрому жертви в умовах вимушеного переселення на території України. Соціально-психологічна характеристика життєдільності внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту. Навчена безпорадність, що впливає на формування синдрому жертви у внутрішньо переміщених осіб.

Література: [Осн.: 3-5, 7, 11. Дод.: 5, 10, 11, 14, 17].

Тема 7. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою.

Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо. Стадії діагностики: попередня стадія, стадія уточнення, заключна стадія. Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.

Література: [Осн.: 1, 2, 3, 6, 7, 9, 13. Дод.: 2, 4, 9, 11, 15, 18].

Тема 8. Профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану.

Зміст, функції і етапи профілактики віктимної поведінки особистості. Створення передумов попередження відхилень у поведінці шляхом пропаганду здорового образу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату у мікросоціальному оточенні особистості, створення можливостей для самореалізації особистості в суспільстві тощо в умовах воєнного стану. Основні напрями, види та принципи профілактики віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1, 2, 5, 12, 14. Дод.: 5, 9, 12, 13, 16].

Тема 9. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану.

Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція (попередження, профілактика) і психологічна інтервенція (подолання, корекція, реабілітація). Психодіагностика як допоміжний засіб надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою. Особливості роботи «телефону довіри» як анонімного консультування особистості, схильної до віктимної поведінки. Форми психологічної корекції віктимної поведінки особистості. Методи психокорекції віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1, 2, 4-6, 12, 14. Дод.: 5, 9, 11, 13, 15].

Тема 10. Самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану.

Психолого-педагогічні основи самовдосконалення. Методи самовиховання особистості. Формування самооцінки особистості. Самоактуалізація і самоосвіта. Самомоніторинг особистості.

Література: [Осн.: 2, 3, 10, 13, 14, 16. Дод.: 4, 8, 11, 13, 16].

Підсумкова модульна робота

Залік

Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1 «Психологія віктимної поведінки»					
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Захисні механізми особистості	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 3. Детермінанти віктимної поведінки особистості	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості	10	2	2	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.	10	2	2	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 6. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту	10	2	2	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 10. Самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	2	-	2	-	-
Залік	2	-	2	-	-
Разом за модуль 1	90	20	22	46	2

Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1 «Психологія віктимної поведінки»					
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості	10	2	-	8	індивідуальна робота
Тема 2. Захисні механізми особистості	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 3. Детермінанти віктимної поведінки особистості	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 4. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості	9	-	-	9	індивідуальна робота
Тема 5. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.	10	2	-	8	індивідуальна робота
Тема 6. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту	9	-	-	9	індивідуальна робота
Тема 7. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 8. Профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 9. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану	8	-	-	8	індивідуальна робота
Тема 10. Самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану	10	2	-	8	індивідуальна робота
Залік	2	-	2	-	-
Разом за модуль 1	90	6	2	82	-

РОЗДІЛ 5

ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ

1. Соціально-психологічні ризики у життєдіяльності студентів-психологів.
2. Сутність «комплексу Едіпа», «комплексу Самсона», «комплексу Авеля».
3. Соціологічні особливості злочинності.
4. Поняття «фонових» явищ та їх зв'язок зі злочинністю.
5. Жертва як елемент навколишнього світу.
6. Характеристика понять «кримінальна пара», «добровільна жертва», «кандидат у жертви», «жертва-provokator», «жертва-агресор», «індекс жертвеності».
7. Зміст твердження «Жертва і злочинець – партнери у злочині».
8. Віктимологія сімейно-побутових відносин.
9. Кримінологічні і віктимологічні аспекти автодорожніх пригод.
10. Характеристика статті М. Блюменталю «Неповнолітні жертви і злочини проти моральності».
11. Особливості поведінки потерпілого від навмисних тяжких і менш тяжких тілесних ушкоджень.
12. Віктимологічний аспект профілактики злочинів.
13. Віктимологія бродяжництва, жебрацтва та азартних ігор.
14. Віктимологічні аспекти пияцтва, наркоманії та поширення СНІДу.
15. Фактори, що обумовлюють процес віктимізації населення у сфері сімейно-побутових відносин.
16. Мікро- та макророзміри насильства в сім'ї.
17. Віктимологічні заходи запобігання злочинам у сфері сімейно-побутових відносин.
18. Віктимологічна характеристика злочинів, що вчиняються з необережності.
19. Потреби пізнання стану кримінальної віктимності та віктимізації суспільства.
20. Потреби у визначенні системи заходів віктимологічної профілактики на рівні суспільства, соціальної групи чи конкретної особи.

Перелік завдань для підготовки до заліку

1. Поняття про віктимну поведінку. Прояви віктимної поведінки особистості.
2. Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
3. Психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізації», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
4. Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки.
5. Прояви девіантної поведінки особистості у сфері найбільш значущих

соціальних відносин.

6. Особливості природи та генези віктимності особистості в підлітковому віці.
7. Поняття детермінації віктимної поведінки.
8. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи.
9. Рівні (класифікація) детермінант віктимної поведінки.
10. Шкільна дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови віктимної поведінки молодшого школяра.
11. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування віктимної поведінки.
12. Гендерні особливості віктимної поведінки особистості та їх чинники.
13. Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості.
14. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування віктимної поведінки підлітків.
15. Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості.
16. Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості.
17. Гендерні стереотипи і їх вплив на прояви віктимної поведінки особистості.
18. Визначте можливі фактори, які сприяли проявам віктимної поведінки в даній ситуації.
19. Що сприяє формуванню віктимної поведінки особистості в процесі її соціалізації?
20. Яким чином виявляються вікові особливості прояву віктимної поведінки особистості?
21. Які вам відомі хибні аперцептивні схеми, що підтримують неадаптивні та неефективні моделі поведінки дитини?
22. Проаналізуйте несприятливі умови сімейного виховання як фактора віктимної поведінки особистості.
23. Розкрийте типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків.
24. Проаналізуйте особливості віктимної поведінки підлітків.
25. Розкрийте емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості.
26. Дайте аналіз міжособистісній залежності, як прояву віктимної поведінки особистості.
27. Проведіть психологічний аналіз невротичної і зрілої любові.
28. Укажіть основні симптоми подружньої залежності.
29. Які вам відомі критерії співзалежності подружніх відносин?
30. Групи факторів, що зумовлюють віктимність у поведінці особистості.
31. Соціальні фактори як несприятливі соціальні, економічні, політичні, правові умови існування суспільства.
32. Феномен «порівняльної деривації».

- 33.Соціальні чинники віктимної поведінки.
- 34.Соціально-психологічні чинники віктимної поведінки.
- 35.Чинники виникнення віктимної поведінки особистості.
- 36.Індивідуально-психологічні чинники віктимної поведінки особистості.
- 37.Мета і стадії психологічної діагностики віктимної поведінки особистості.
- 38.Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо.
- 39.Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки дітей.
- 40.Сутність поняття «жертва злочину» та його різновиди.
- 41.Характеристика жертви злочину.
- 42.Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту
- 43.Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей віктимної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин віктимної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників віктимної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин віктимної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).
- 44.Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.
- 45.Зміст, функції і етапи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.
- 46.Основні підходи до надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою.
- 47.Особливості профілактики віктимної поведінки особистості дитини.
- 48.Форми і методи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.
- 49.Рекомендації щодо психологічної допомоги (самодопомоги) особам, які стали жертвою злочину.
- 50.Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою.

РОЗДІЛ 6.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література:

1. Віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2017. 308 с.
2. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за заг.ред. М. Коваля. Львів, 2023. 307 с.
3. Голіна В.В., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю. Віктимологія: навчальний посібник. Київ: видавництво «Право», 2017. 308 с.

4. Калязіна Т.В. Психологічні умови попередження проявів віктимності в інтелектуально обдарованих підлітків: 19.00.07 – дис. ... к.психол.н. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019.
5. Кердивар В.В., Христенко В.Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.
6. Кримінологія: підручник / за заг.ред. В.В. Чернея ; за наук. ред. О.М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
7. Кришталь А.О. Психологія віктимної поведінки: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2023. 122 с.
8. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: підручник. Київ: видавництво «Либідь», 2019. 520 с.
9. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. 54 с.
10. Примуш В.М. Загальна соціологія: навч. посібник. Київ: Професіонал, 2004. 590 с.
11. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5. 35 с.
12. Сапольські Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Львів: видавництво «Наш формат», 2022. 672 с.
13. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах: навч. посіб. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
14. Франкл, В.Е. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Київ: КСД, 2022, 160 с.
15. Чайковська О. Психологія конфліктності молодших підлітків, схильних до девіантної поведінки: монографія. Київ: КНТ, 2019. 166 с.

Додаткова література:

1. Богатирьов А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених в місцях несвободи: монографія. Херсон: «Гельветика», 2019. 420 с.
2. Богатирьов І.Г. Кримінологія: навч. посіб. Київ: Дакор. 2016. 140 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки. Київ: МАУП, 2006. 92 с.
4. Вакуліч Т.М. Психологія віктимної поведінки. Київ: Наук. світ, 2009. 152 с.
5. Вплив соціально-економічних процесів на злочинність в Україні та у світі (за офіційними матеріалами ООН, Всесвітнього банку, статистичного органу Євросоюзу (Eurostat), Державної служби статистики України): аналітичний огляд. Київ: ДНДІ МВС України, 2018. 26 с.
6. Говорун Т.В. Гендерна психологія. Київ: Либідь, 2003.
7. Джужа А. О. Віктимологічні засади запобігання злочинам в Україні: теорія та практика: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 416 с.

8. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. Київ: Атіка, 2009. 240 с.
9. Кримінологічна віктимологія: посібник / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. 416 с.
10. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : навчальний посібник. Харків: Право, 2014. 513 с.
11. Кримінологія : навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. 565 с.
12. Кришталь М.А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: навчальний посібник. Черкаси: АПБ імені Героїв Чорнобиля, 2011. 226 с.
13. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посібник. Київ: Київський у-нт, 2002. 308 с.
14. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми : тренінговий курс / за заг. ред. О.В. Безпалько, Т.В. Журавель. Київ: ТОВ «К.І.С.», 2010. 167 с.
15. Туляков В.О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2001. 37 с.
16. Христук О.Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с
17. Amir M. Victim Precipitation Forcible Rape. *The J. of Criminal Law, Criminology a Police science*. 1967. V. 58, 4. P. 493–502.
18. Gasser P. *Victimologic*. Chur, 1965. С. 127.
19. Hentig H. Remarks on the interaction of Perpetrator and victim. *The Journal of criminal law and criminology*. 1941. Vol. 31.

Інформаційні ресурси:

1. Перша психологічна допомога // Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я [електронний ресурс]. – Львів : Друкарські куншти, 2015. – 184 с. – Режим доступу : http://persha_psychologichna_dopomoga_2015_online.pdf

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація – пристосування організму, індивідууму, колективу до умов середовища, яке змінюється, або до своїх внутрішніх змін, що призводить до підвищення ефективності їх існування і функціонування.

Адаптація працівника – сукупність процедур, метою яких є отримання потрібних трудових навичок новим працівником і налагодження дружніх ділових відносин у трудовому колективі.

Акордна оплата праці – така форма оплати праці, розмір якої в кожному період часу орієнтується як на ступінь складності праці, виражений у його оцінці, так і на продуктивність, досягнуту протягом робочого часу.

Аналіз роботи – процес дослідження роботи з позицій вирішення поставлених завдань або поведінки і визначення рівня відповідальності, освіти і кваліфікації (підготовленості), необхідної для успішного виконання роботи.

Атестація працівника – процес оцінки ефективності виконання працівником своїх посадових обов'язків, який традиційно проводиться його безпосереднім керівником.

Байдужість – психічний стан людини, який характеризується притупленням або цілковитою втратою інтересу до інших людей і середовища.

Гуманізація праці – пристосування (адаптація) тієї чи іншої сторони трудового життя до людини, яке передбачає створення найбільш сприятливих умов і організації праці для максимальної реалізації трудового потенціалу робітників.

Делегування повноважень – постійне, тимчасове або епізодичне передавання повноважень з будь-якого вищого рівня управління подальшому, підпорядкованому цьому рівню, або від лінійного керівника певного рівня управління працівникам апарату управління цього рівня.

Ділова гра – засіб моделювання різноманітних умов професійної діяльності (включаючи екстремальні) методом пошуку нових способів її виконання.

Діловодство – діяльність зі створення документів та організація роботи з ними.

Добір кадрів – процес пошуку потенційних працівників і формування бази даних про них для подальшого залучення на вакантні або на ті, що стануть вакантними, посади і робочі місця.

Договір – документ, який фіксує узгодження сторін щодо встановлення будь-яких відносин, що регулює ці відносини тобто, договір – це документ, що закріплює згоду двох або більше сторін про встановлення, зміну або припинення їхніх прав і обов'язків.

Емоційність – суб'єктивна чуттєва реакція людини на різні зовнішні та внутрішні подразники, яка відбувається у формі переживання ситуації, її значимості та змісту.

Етика ділових стосунків – система універсальних та специфічних моральних вимог і норм поведінки, які реалізуються в одній із сфер суспільного

життя – професійному житті; базується на загальнолюдських нормах та правилах поведінки, але має деякі професійні особливості.

Етика керівника – система норм моральної поведінки керівника, що ґрунтується на розумінні та врахуванні психології робітників, вихованні особистості, культурі управління та вмінні керувати своїми почуттями, емоціями у процесі особистісних взаємостосунків керівника з підлеглими, вищими за статусом керівниками та колегами.

Етика – формальні (писані) і неформальні (неписані) норми поведінки керівників і персоналу конкретної організації.

Ефект – результат, порядок певних дій.

Завдання мотивації – виявлення конкретних потреб окремого працівника задля вибору і застосування найоптимальнішого варіанта стимулюючої дії, що підвищує його активність у досягненні власних цілей і цілей організації.

Згуртованість трудового колективу – ступінь міцності соціально-психологічних зв'язків між членами колективу.

Здатність – властивість (природжена або набута), що дозволяє особі виконувати які-небудь розумові або фізичні дії.

Здібності – сукупність рис, необхідних для успішного виконання конкретного виду діяльності, схильності до нього, що дозволяють домогтися певного результату.

Змістовні теорії мотивації – система наукових досліджень, яка приділяє увагу змісту факторів, покладених в основу мотивації.

Ідеал – взірєць досконалості, образ бажаного стану, до досягнення якого тяжіє людина.

Індивідуальність – сукупність особливостей, що відрізняють одну людину від іншої.

Інтелект – розумова здатність людини, її розумове начало.

Інтерес – емоційно забарвлене ставлення до навколишньої дійсності, спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, спричинену позитивним ставленням до чогось, когось.

Кваліфікація – рівень професійної готовності працівника до певного виду роботи.

Кваліфікований працівник – освітньо-кваліфікаційний рівень працівника, який на основі повної або базової загальної середньої освіти здобув спеціальні знання й уміння, має відповідний досвід їх застосування для вирішення професійних завдань у певній сфері.

Колектив – соціальна група, для якої характерна спільна організаційно значуща діяльність.

Компетентність – ступінь кваліфікації працівників, що дозволяє успішно вирішувати завдання, які стоять перед ними.

Компетенція – здатність співробітника виконувати певні виробничі функції, яка поєднує здібності і мотивацію співробітника та описує його поведінку в рамках організації.

Конформізм – прийняття готових стандартів у поведінці, визнання наявних порядків, норм, правил.

Конфлікт – відсутність згоди між двома або кількома сторонами, що можуть бути конкретними особами або групами працівників, а також внутрішній дискомфорт однієї людини.

Конформізм – піддатливість особистості реальному або уявному тиску групи, який проявляється у зміні поведінки та настанов відповідно до позиції більшості.

Коучинг – один із напрямів сучасного психологічного і бізнес-консультування; розглядає мотивацію і тренування особи для набуття нових навичок і якостей.

Культура організації – система цінностей, філософія, яку поділяють усі працівники організації.

Мотив – внутрішня спонукальна сила, яка примушує людину щось робити або поводити себе певним чином (орієнтація, настанови, бажання, інстинкти, імпульси).

Мотиватори – чинники, які здатні надати людині задоволення від виконуваної діяльності шляхом задоволення природної фізіологічної потреби, психологічного зростання і прагнення до підвищення своєї компетентності.

Мотивація – управлінська функція, що використовує мотиви поведінки людини для найбільш успішного і ефективного її функціонування в організації.

Навички – компетентність, що належить до виконання роботи (наприклад, вміння працювати за верстатом або комп'ютером).

Навчання персоналу – сукупність цілеспрямованих систематичних дій, спрямованих на поглиблення і розширення певних елементів професійних компетенцій персоналу, упровадження нових елементів відповідно до актуальних і майбутніх потреб організації.

Найм на роботу – перелік дій, які здійснює організація для залучення кандидатів, що мають якості, необхідні для досягнення її цілей.

Поведінка – сукупність дій та вчинків індивіда, спосіб життя.

Повноваження – сукупність офіційно наданих прав і обов'язків працівника самостійно приймати рішення, віддавати розпорядження і здійснювати ті чи інші дії в інтересах організації.

Посада – штатна одиниця організації, первинний елемент у структурі управління нею, що характеризується сукупністю прав, обов'язків і відповідальності робітника, виконуваними ним трудовими функціями, межами компетенції, правовим положенням.

Посадова інструкція – документ, який регламентує діяльність кожної посади і містить перелік основних обов'язків, що вимагаються від працівника, знань навичок і прав працівника.

Посадова особа – особа, яка обіймає посаду в апараті управління, а також постійно або тимчасово здійснює представницькі функції влади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків.

Потреби – необхідність чого-небудь для підтримання життєдіяльності організму, людини, соціальної групи, суспільства загалом.

Психіка – властивість високоорганізованої матерії, яка є особливою формою відображення дійсності.

Психологія праці – сфера психології, що вивчає психологічні особливості різних видів трудової діяльності залежно від їх суспільно-історичних та конкретних виробничих умов і психологічних якостей особистості робітника.

Соціалізація – діяльність, вироблена організацією для об'єднання організаційних і особистісних цілей.

Соціальна адаптація до організації – процес пізнання працівником влади, процес засвоєння доктрин, прийнятих в організації, процес навчання, усвідомлення того, що є важливим у цій організації чи її підрозділах.

Соціально-психологічний клімат – характерний для організації комплекс норм, що визначають поведінку працівників.

Соціограма – графічне зображення зв'язків усередині соціальної групи на основі виявлених її членами симпатій (антипатій), позитивних (негативних) оцінок своїх колег за певним критерієм. Представлене сукупністю певних позначень із прізвищами або присвоєними номерами кожного члена групи і лініями, які відображають вибори.

Характер – сукупність стійких психологічних рис, що визначають лінію поведінки людини, її ставлення до справи, інших людей і до себе.

Харизма – влада, побудована не на логіці чи силі традицій, а на особистих якостях (здібностях) лідера.